

Presentació

Una de les funcions que la Llei del Consell de l'Audiovisual de Catalunya¹ (CAC) atribueix al Consell, en el seu article 10, lletres *j*, *k*, *l* i *m*, és "assegurar el compliment i l'observança del que disposa la Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció dels infants i els adolescents". El manament d'aquesta última llei és el següent: "Les programacions de la ràdio i de la televisió, en les franges més susceptibles d'audiència d'infants i adolescents, han d'afavorir els objectius educatius que permeten aquests mitjans de comunicació i han de potenciar els valors humans i els principis de l'Estat democràtic i social". A continuació s'especifica: "Les emissions de televisió no han d'incloure programes ni escenes o missatges de qualsevol tipus que puguin perjudicar seriosament el desenvolupament físic, mental o moral dels infants i els adolescents, ni programes que fomentin l'odi, el menyspreu o la discriminació per motius de naixement, ètnia, sexe, religió, nacionalitat, opinió o qualsevol altra circumstància personal o social".

Tot i que el contingut de la llei és explícit, no sempre és fàcil decidir quins han de ser exactament els objectius educatius dels mitjans audiovisuals, què haurien de fer per potenciar els valors humans i els principis democràtics i socials, o a partir de quins criteris podem determinar que una programació o un anunci publicitari perjudica seriosament la salut mental, física o moral de la infància. La dificultat de l'empresa, però, no eximeix el Consell de l'Audiovisual de tractar de donar resposta a aquests interrogants i fer front a les inquietuds que reflecteix el manament legal.

Atès que la resposta no és fàcil, reduir-la a unes quantes fórmules o declaracions de principis seria, si més no, inútil i poc eficaç. Sembla evident que hi ha una preocupació social davant d'un panorama audiovisual imprevisible pel que fa als efectes o influències dels continguts audiovisuals en la socialització i formació de la infància a tots els nivells. És prou clar que una de les maneres, potser la millor, de protegir la infància és mitjançant l'educació. És aquesta convicció la que ens ha portat a elaborar un Llibre Blanc que relacioni el món audiovisual amb l'educació. Es tracta de fer una primera diagnosi de la situació relativa a les preocupacions que genera el que anomenem *entorn audiovisual* de cara a la socialització i a l'educació dels infants i dels adolescents. Després d'entrevistar una mostra significativa dels diferents agents socials que intervenen en el món de l'audiovisual i de l'educació, estem en condicions de descriure quin és l'estat de la qüestió i quins són els problemes més persistents.

Les teories sobre els possibles efectes perjudicials que té l'entorn audiovisual en la infància són moltes, variades i, fins i tot, contradictòries. La manca d'una teoria convincent i acceptada per tothom, però, no permet eludir la qüestió bàsica a un organisme com el nostre: Què hem de fer? Què hem de fer quan un programa o un anunci no semblen gaire adequats per a la infància? Com hem de decidir que no són adequats? Quins criteris o arguments podem fer valer? Què hem de dir sobre el consum infantil de la televisió que intuïtivament creiem que és excessiu? Tenim dades que ho confirmin? Què en diuen els educadors? I les mares, els pares o els tutors?

1. Llei 2/2000, de 4 de maig.

Dos són els grans eixos que estructuraven l'anàlisi realitzada: l'existència del que anomenem continguts *de risc*, i les peculiaritats i freqüència del consum infantil i juvenil de televisió o d'aparells audiovisuals en general. La gran majoria de les persones entrevistades han coincidit a fer un mateix comentari: la responsabilitat última d'allò que miren els nens i les nenes a la televisió correspon a les famílies. És cert. Però caldria complementar aquesta observació generalitzada amb una consideració feta recentment pel Parlament Europeu, i que compartim: "El benestar dels nens és, per sobre de tot, responsabilitat dels seus tutors legals, però això no eximeix de la seva responsabilitat els proveïdors i difusors de continguts audiovisuals ni els seus legisladors"². Efectivament, cal repartir la responsabilitat de la formació de la infància impulsant la implicació de tots els agents que directament o indirecta poden influir en la formació infantil i juvenil.

El possible conflicte entre l'entorn audiovisual i l'educació no pot ser abordat ni des del pur voluntarisme moral ni en termes d'estricta competència. Una de les maneres en què el CAC pot dur a terme la funció de vetllar per la protecció de la infància és estimulando la corresponsabilitat respecte als continguts audiovisuals. D'una banda, cal impulsar l'autoregulació de tots els agents implicats en la difusió i recepció dels continguts, tenint en compte que l'autoregulació no pot ser unilateral, sinó pensada des dels interessos, les necessitats i les preocupacions de totes les parts afectades. Un dels objectius del CAC hauria de ser facilitar i coordinar un diàleg, fins ara inexistent, entre els operadors, les famílies, els educadors i les administracions dedicades a l'educació o a la infància.

D'una altra banda, és urgent i imprescindible que el debat sobre els mitjans de comunicació tingui una dimensió pública, política i social que fins ara no ha assolit. Si ens ha semblat oportú apropar les inquietuds que genera la televisió en l'àmbit de l'educació és perquè som conscients que l'entorn audiovisual ha adquirit un paper absolutament rellevant en la societat i en la vida de les persones, i sobretot en aquelles que són més vulnerables i es troben més indefenses davant de les transformacions socials i culturals. Des dels diferents poders públics s'ha de lluitar perquè el potencial innovador de les noves tecnologies de la comunicació no contradigui el conjunt de valors que defineixen una convivència autènticament humana. És l'única manera d'evitar que l'exercici de les llibertats acabi sent incompatible amb la defensa i el suport dels drets i valors fonamentals.

La diagnosi realitzada i les conclusions que se'n deriven han dut a la formulació d'unes propostes dirigides a vertebrar l'activitat del CAC pel que fa a la funció que li assigna les lletres *j*, *k*, *l* i *m*, de l'article 10 de la Llei 2/2000 ja esmentada. Aquest document no és més que el començament d'una línia d'investigació i actuacions que esperem poder desplegar en el futur.

Setembre de 2003

2. Resolució del Parlament Europeu sobre *La protecció dels menors i la dignitat humana* de 29 de maig de 2003.